

Årsmelding 2010

VKM

Vitenskapskomiteen for mattrygghet
Norwegian Scientific Committee for Food Safety

Innhold

Dette er Vitenskapskomiteen for mattrygghet	4
Direktøren har ordet	6
Tema: Planter	8
Tema: Dyr	10
Tema: Mennesker	12
Intervju med Mattilsynet	14
Risikovurderinger krever forskning	16
Viktig med gode data fra Norge	16
Hovedkomiteen og faggruppene	18
Sekretariatet	30
Internasjonalt arbeid	32
Oversikt over risikovurderinger	34

Maten vi spiser kommer fra mange kilder, og utsettes for ulike typer påvirkning gjennom produksjon, transport og lagring. Vitenskapskomiteen for mattrygghet gjør uavhengige, vitenskapelige risikovurderinger for Mattilsynet gjennom hele matkjeden. Risikovurderingene er vitenskapelig beslutningsgrunnlag for Mattilsynets forvaltning og utvikling av regelverk.

Dette er Vitenskapskomiteen for mattrygghet

- Vitenskapskomiteen for mattrygghet gjør risikovurderinger i alle deler av matkjeden og er en viktig premissgiver i arbeidet for helsemessig trygg mat i Norge.

Vitenskapskomiteen for mattrygghet ble opprettet i 2004 og er en uavhengig komité underlagt Helse- og omsorgsdepartementet. VKM gjør uavhengige og vitenskapelige risikovurderinger for Mattilsynet av forhold som har å gjøre med trygg mat og fôr, dyrehelse, dyrevelferd, plantehelse og kosmetikk. I tillegg utfører VKM miljørisikovurderinger av genmodifiserte organismer på oppdrag for Direktoratet for naturforvaltning (DN). VKM kan også ta opp saker på eget initiativ.

Viktig premissleverandør
VKM er en viktig premissleverandør i arbeidet med å sikre befolkningen trygg mat. Risikovurderingene fra VKM er et viktig grunnlag når Mattilsynet og DN utvikler regelverk, iverk-

setter tiltak eller gir sine innstillinger til departementene om etablering av beskyttelsesnivå. VKM praktiserer full åpenhet om sitt arbeid og sørger for at alle risikovurderingene er offentlig tilgjengelige.

Uavhengig komité
VKM består av 90 vitenskapelige eksperter som er organisert i en hovedkomité og ni faggrupper. Ekspertene er til daglig ansatt i ulike fagmiljøer i Norge. De deltar i VKM i kraft av sin ekspertise og representerer ikke sin arbeidsgiver eller andre interesser. Et sekretariat på 15 personer bistår komiteen faglig og praktisk.

Les mer om komiteen på s. 17.

Kontaktpunkt for EFSA

VKM er offisielt norsk kontaktpunkt for EFSA, EUs mattrygghetsorgan. EFSA gjør risikovurderinger og gir råd om forhold knyttet til trygg mat til EU-kommisjonen, EU-parlamentet og til medlemslandene.

» Les mer om VKMs internasjonale arbeid på s. 30.

Aktører og ansvarsforhold

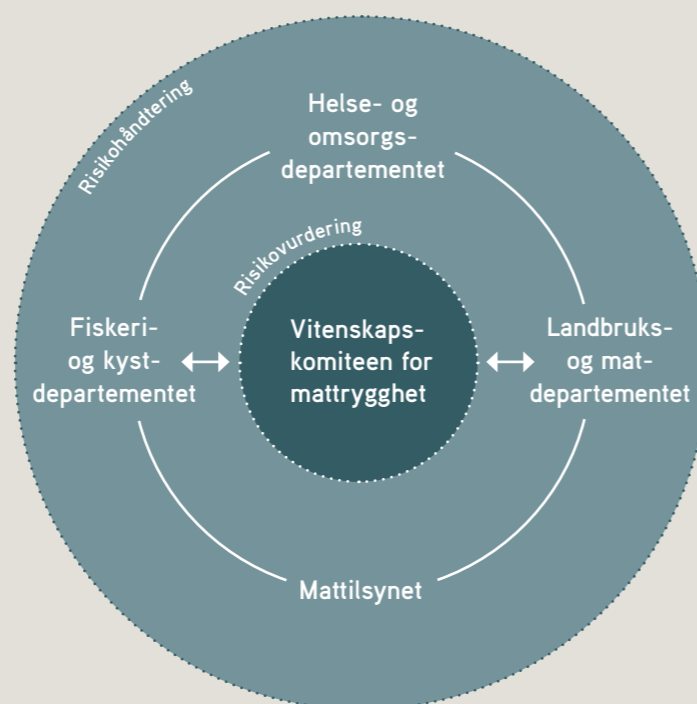
RISIKOVURDERING er en vitenskapelig basert prosess i fire trinn: fareidentifikasjon, farebeskrivelse, eksponeringsvurdering og risiko-beskrivelse.

Vitenskapskomiteen for mattrygghet gjør uavhengige, vitenskapelig baserte risikovurderinger i alle deler av matkjeden. Risikovurderingene gjøres i tråd med internasjonale prinsipper og metodikk, og baseres på tilgjengelige vitenskapelige funn og data. VKM gjør ikke egen forskning, kartlegging eller overvåking, men skal påpeke kunnskapshull og identifisere forskningsbehov innenfor sine fagområder. VKM er underlagt Helse- og omsorgsdepartementet.

RISIKOHÅNDTERING er forvaltningens tiltak for å forbygge, redusere eller eliminere risiko. Grunnlaget for håndteringen er risikovurderinger og økonomiske, politiske og andre strategiske føringer.

Matdepartementene (Helse- og omsorgsdepartementet, Fiskeri- og kystdepartementet og Landbruksdepartementet) har det overordnede ansvaret for å håndtere risiko knyttet til matkjeden. Mattilsynet er underlagt disse tre departementene og har ansvaret for å forvalte lovverket og føre tilsyn med alle deler av matkjeden, samt kosmetikk og kroppspoleieprodukter.

RISIKOKOMMUNIKASJON er åpen og tilgjengelig utveksling av informasjon og synspunkter gjennom hele prosessen mellom de som er ansvarlig for risikovurderingen og risikohåndteringen og berørte parter, som bransje og forbrukere.

Gangen i arbeidet

Det oppstår behov for en risikovurdering. Bakgrunnen kan for eksempel være at det avdekkes høyt innhold av det stoff i en matvare eller et fôr, eller at det skal utvikles nytt regelverk.

Mattilsynet tar initiativ til en risikovurdering. VKM beslutter hvilken faggruppe som skal behandle saken og utformer oppdraget i dialog med Mattilsynet. I noen tilfeller tar VKM selv initiativ til å vurdere en sak.

VKM beskriver den aktuelle faren, vurderer mulige effekter, og beregner eksponeringsnivå. Risikoen beskrives ved å kombinere sannsynligheten for at en skade inntreffer og alvorlighetsgraden av den eventuelle skaden.

Risikovurderingen ferdigstilles. Uttalelsen fra VKM oversendes Mattilsynet med fem dagers sperrefrist. Etter fristen offentliggjøres risikovurderingen på nettstedene til Mattilsynet og VKM.

Maten vi spiser inneholder næringsstoffer som vi trenger for å holde oss friske. Men maten kan også inneholde smittestoffer, forurensninger og naturlige gifter som kan være skadelig for helsen. Vitenskapskomiteen for mattrygghet vurderer risiko og nytte ved stoffene vi får i oss gjennom kostholdet. Komiteen vurderer også spørsmål knyttet til dyrehelse, dyrevelferd, plantehelse og kosmetikk.

DIREKTØR
KIRSTIN FÆRDEN

Direktøren har ordet

2010 har vært et utfordrende år både faglig og organisatorisk for Vitenskapskomiteen for mattrygghet.

Til sammen publiserte VKM 39 risikovurderinger i løpet av fjoråret. Flere av vurderingene har dannet grunnlag for endring av regelverk på matområdet. Andre har gitt Mattilsynet bakgrunn for å gi kostholdsråd til befolkningen.

I tillegg til de faglige oppgavene var 2010 preget av spesielt mange administrative utfordringer:

- Opprettelse av VKM som egen etat
- Utnevning av ny vitenskapskomité
- Formalisering av Norges forhold til EUs mattrygghetsorgan EFSA
- Midlertidig stans i VKMs oppdrag med å gjøre miljørisikovurderinger av genmodifiserte organismer for Direktoratet for naturforvaltning

Fra 1. januar 2010 gikk VKM fra å være administrativt tilknyttet Nasjonalt folkehelseinstitutt til å bli en egen etat. Overgangen har krevd mye tid og krefter i sekretariatet. Likevel er jeg ikke i tvil om at VKM som en faglig uavhengig komité vil være tjent med være en selvstendig etat.

Komiteen oppnevnes av Helse- og omsorgsdepartementet for tre år av gangen. 1. mai 2010 ble ny vitenskapskomité med i alt 90 eksperter oppnevnt. I juni arrangerte sekretariatet et oppstartseminar for den nye komiteen. Utover høsten var det full aktivitet i faggruppene og hovedkomiteen.

Miljøverndepartementet besluttet i juni midlertidig å stanse VKMs arbeid med miljørisikovurderinger av genmodifiserte organismer for Direktoratet for naturforvaltning. Oppfølgingen av beslutningen har krevd mye av sekretariatet, faggruppen for genmodifiserte organismer og av hovedkomiteen.

Samarbeid på tvers av landegrensene er viktig for å kunne utnytte faglige ressurser og kunnskap, og for å unngå dobbeltarbeid. VKM har siden opprettelsen i 2004 samarbeidet tett med EUs mattrygghetsorgan EFSA. Fra 1. mai 2010 ble EUs matlov implementert i EØS-avtalen. Dette formaliserer Norges forhold til EFSA og gir Norge nye rettigheter og oppgaver.

I 2010 har VKM blitt offisielt norsk kontaktpunkt for EFSA. Videre har VKM sørget for at norske forskningsmiljøer kan utføre betalte oppdrag for EFSA (såkalte artikkel 36-oppdrag). Sammen med Mattilsynet har VKM arbeidet med bestillingsprosedyrer når Norge nå for første gang kan bestille risikovurderinger fra EFSA.

Medlemmene i VKM har i 2010 gitt verdifulle faglige bidrag til arbeidet. Dyktige medarbeidere i sekretariatet har bistått komiteen faglig og praktisk. Jeg vil takke dem og våre eksterne samarbeidspartnere – og Mattilsynet i særdeleshet – for alt vi har fått til i 2010. Jeg ser frem til nye spennende utfordringer i 2011.

Planter

Sopp, bakterier og virus kan gi sykdom på planter. Planter kan også ta skade av insekter, midd og nematoder. Vitenskapskomiteen for mattrygghet vurderer sannsynligheten for at skadelige organismer kommer inn i landet og vil trives her, og hvor alvorlig konsekvensene kan bli for avling, naturlig vegetasjon og miljøet.

Beredskap mot furuvednematode i norsk barskog

FURUVEDNEMATODE (*Bursaphelenchus xylophilus*) er en mikroskopisk rundorm som angriper furu og gran slik at trær kan visne og dø. I en todelt risikovurdering konkluderer VKM med at det er stor sannsynlighet for at furuvednematode vil kunne etablere og spre seg i Norge. Med det klimaet vi har i dag vil imidlertid ikke trær vise tydelig tegn på skade, noe som også vil gjøre det vanskelig å oppdage furuvednematode. Det er usikkert hvordan nematoden vil påvirke norsk barskog dersom gjennomsnittstemperaturen stiger. Furuvednematode kan komme til Norge med ubehandlede treprodukter fra områder hvor dette skadedyret finnes. Behandling av treverket uskadeliggjør nematoden i de fleste produkttyper

og reduserer risikoen for innførsel noe. Mattilsynet har utarbeidet en foreløpig beredskapsplan mot furuvednematode. VKM konkluderer med at tiltakene som foreslås i planen vil ha store negative konsekvenser for miljøet. Blant annet vil de kreve snauhogst av store områder. Ifølge VKM er det dessuten svært lite sannsynlig at tiltakene vil kunne utrydde furuvednematoden, fordi nematoden trolig allerede vil være spredt til nye områder når utryddingsarbeidet starter. Tiltakene ved en enkelt introduksjon av skadegjører vil i løpet av de første 50 årene koste rundt 2000 millioner kroner.

Soppgifter i korn

DE SISTE ÅRENE har det vært økt forekomst av giftproduserende sopper i norsk korn, og særlig arter i soppfamilien *Fusarium*. Mattilsynet er bekymret for utviklingen, og har derfor bedt VKM gjøre en vurdering av mykotoksiner (soppgifter) i norsk og importert korn med tanke på menneskers og dyrs helse. Over tid kan inntak av mykotoksiner blant annet føre til nedsatt immunforsvar og trolig øke faren for utvikling av enkelte kreftformer. Risikovurderingen skal også beskrive hvordan mengden mykotoksiner påvirkes av ulike forhold under korndyrkingen.

Nytt og utvidet oppdrag fra Mattilsynet

VKM GJØR helse- og risikovurderinger av genmodifiserte organismer på oppdrag for Mattilsynet og miljørisikovurderinger for Direktoratet for naturforvaltning (DN). Etter at DN stilte sitt oppdrag til VKM i bero i juni 2010, har Mattilsynet utvidet sitt oppdrag til også å omfatte vurderinger av landbruksrelatert miljørisiko og sameksistens.

VKMs utvidete mandat er forankret i matloven. Oppdraget omfatter utarbeidelse av risikovurderinger i forbindelse med behandling av søknader om godkjenning av genmodifiserte organismer i EU, og i forbindelse med vurdering av markedsadgang i Norge.

GODKJENNINGSORDNINGEN FOR GENMODIFISERTE ORGANISMER OG AVLEDETE MAT- OG FØRVARER I EU OG NORGE

*Søknader under forordning 1829/2003/EF**

(1) Et selskap søker et medlemsland om godkjenning av en GMO eller et avleddet produkt. Medlemslandet videregir søknaden til (2) EFSA, som varsler øvrige medlemsland og EU-kommisjonen. EFSA sjekker søknaden. Ved søknad om dyrkingstillatelse får et medlemsland oppdraget med å gjøre en foreløpig risikovurdering for EFSA. (3) EFSA sender søknad på tre måneders offentlig høring i EU- og EØS-landene. (4) Norge deltar i høringsrunden. DN arrangerer høring i Norge og koordinerer norske innspill. VKM gjør foreløpig risikovurdering for Mattilsynet og DN og gir innspill til EFSA. (5) EFSA ferdigstiller sin risikovurdering basert på dokumentasjon fra søker, innspill fra medlemslandene, uavhengig litteratur etc. Risikovurderingen oversendes EU-kommisjonen (6) som sender saken på offentlig høring. Beslutning i EU fattes gjennom avstemming blant medlemslandene og avgjøres eventuelt av EU-kommisjonen. (7) Norske myndigheter kan reservere seg mot GMO-er godkjent i EU. VKM gjør risikovurdering for DN og Mattilsynet når Norge sluttbehandler søknaden. Mattilsynet gir innspill til DN basert bl.a på risikovurdering fra VKM. (8) DN oversender innstilling til Miljøverndepartementet, som avgjør om GMO-en skal tillates i Norge. Ved behandling av prosesserte ikke-spiredyktige produkter fra GMO er Mattilsynet godkjenninginstans.

** Norge har ikke implementert forordningen, men vurderer likevel søknadene til EU og kan spille inn kommentarer til EFSA. GMO-er som søkes godkjent til dyrking, men hvor produktet ikke skal brukes til mat og fôr, søkes godkjent under direktiv 2001/18.*

Dyr

For at maten skal være trygg å spise må dyrene være friske og sunne. Er dyrene syke eller hvis fôret inneholder skadelige stoffer, kan mennesker bli syke gjennom maten vi spiser. Dyr har også en lovfestet egenverdi. Vitenskapskomiteen for mattrygghet vurderer risiko knyttet dyrehelse, dyrevelferd og smitte fra dyr til mennesker.

Fang og slipp-fiske

VKM HAR VURDERT hvilke konsekvenser fang og slipp-fiske har for fiskens velferd sammenlignet med tradisjonelt sportsfiske der fisken avlives. VKM har vurdert atlantisk laks, sjørørret og sjørøye når disse befinner seg i det anadrome stadiet, det vil si når fisken vandrer opp i elver for å gyte. VKM konkluderer med at det er sannsynlig at fang og slipp-fiske påvirker fiskens velferd negativt. Fisken blir skadet ved kroking og den kan utsettes for stress når den dras inn. Etter slipp kan fisken dø av skadene den har fått. Det er også fare for infeksjoner eller forplantningsevnen

svekkes som følge av håndteringen. Til tross for dette, peker ikke den vitenskapelige litteraturen på langsiktige velferdsproblemer ved fang og slipp når fisken befinner seg i det anadrome stadiet. Det må imidlertid understrekes at det foreligger lite litteratur for artene sjørørret og sjørøye. VKM mener at velferdsutfordringer knyttet til fang og slipp kan møtes gjennom krav til fiskeutstyr, prosedyrer for håndtering av fisken før den slippes ut samt opplæring av sportsfiskere og fiskeguider.

Samfunnsrisiko ved sykdom hos landdyr

VKM SKAL VURDERE risiko for samfunnsmessige skadevirkninger som følge av opptreden av enkelte sykdommer og agens hos landdyr. Bakgrunnen er at det i den framtidige nasjonale landdyrhelseforvaltningen legges opp til at myndighetene i større grad skal bruke ressurser på sykdommer og helsetilstander som har eller kan ha slike skadevirkninger. VKM skal spesielt vurdere risikoen ved visse sykdommer som ikke reguleres av EØS-avtalen.

Varmt vann fjerner smitte på slakt

BRUK AV DAMP ELLER VARMT VANN, såkalt overflatepasteurisering, er en effektiv metode for å redusere antall *E. coli*-bakterier på saueslakt, konkluderer VKM. Metoden reduserer dermed risiko for overføring av *E. coli*-smitte fra sauekjøtt til mennesker. VKM understreker at overflatepasteurisering av pattedyrslakt må komme i tillegg til god slaktehygiene og eksisterende tiltak for å redusere forurensing på pattedyrslakt.

Stopper bedøving av fisk med CO₂

ELEKTRISK BEDØVNING eller bruk av slagmaskin (slag mot hodet) er de bedøvelsesmetodene som gir minst lidelse hos fisk, konkluderer VKM. Bruk av karbondioksid (CO₂) som bedøvelsesmiddel gir høy risiko for at fisken lider. Fisken viser til dels ekstrem fluktadfærd før den mister evnen til å røre seg, flere minutter før den blir bevisstløs. Det medfører risiko for tidlig bløgging (blodavlatning), noe som kan innebære at fisken opplever ubehag og smerte. Det er også stor risiko for at fisk som er bedøvd med CO₂ midlertidig gjenvinner bevisstheden før den dør av blodtapet. Nitrogengass er en uegnet metode, fordi den fører til høyt stressnivå og ekstrem fluktrespons hos fisken. Andre inerte gasser (gass som ikke reagerer med annen væske eller gass) er etter det VKM kjenner til ikke testet, men i teorien vil slike gasser forårsake negative reaksjoner hos fisken. Karbonmonoksid (kullos/CO) bedøver fisken uten at den synes å merke gassen, men metoden er ikke godt nok vitenskapelig dokumentert. Fiskeri- og kystdepartementet har besluttet å forby bedøving med CO₂ basert på råd fra Mattilsynet og VKMs risikovurdering.

Reptiler og amfibier i private hjem

EKSOTISKE DYR er ingen ensartet gruppe, men felles for dem er at det kreves høy kompetanse blant dyreeierne om hold og stell av den enkelte arten for at de ikke skal lide. Noen arter, spesielt amfibiene, krever forsiktig håndtering for å unngå å bli skadet. Mange av artene kan dessuten smitte mennesker med sykdom om en ikke er nøye med hygiene. Mattilsynet har bedt om vurdering av risiko for dårlig velferd hos 31 arter reptiler og amfibier hvis disse holdes i private hjem. Bakgrunnen for oppdraget er at Landbruks- og matdepartementet har bedt Mattilsynet om en liste over reptiler og amfibier som eventuelt skal bli tillatt i private hjem.

Mennesker

Maten vi spiser inneholder næringsstoffer som vi trenger. Men maten kan også inneholde skadelige stoffer eller stoffer i så store mengder at det er farlig. Vitenskapskomiteen for mattrygghet vurderer risiko og nytte ved stoffene vi får i oss gjennom kostholdet og kosmetikk.

Kumarin i kanel

STORFORBRUKERE AV KANEL kan få i seg for mye av stoffet kumarin, som kan gi skader i leveren. Kumarin finnes naturlig i kanel og bidrar til å gi kanel den karakteristiske smaken og lukten. Det er særlig små barn (1- og 2-åringer) som regelmessig spiser havregrøt med kanel, og barn som jevnlig drikker kanelbasert te, som er utsatt. Også voksne som regelmessig spiser havregrøt med kanel, drikker te eller tar kanelbasert kosttilskudd kan overskride grensen for hva som anses som trygt. Andre matvarer med kanel, som pepperkaker og kanelboller, gir ikke grunn til bekymring selv i perioder hvor disse spises oftere. Parfymert kosmetikk og kroppsspleieprodukter antas også å være viktige kilder til kumarin både for voksne og barn, men det foreligger ikke nok data til at dette kunne vurderes nærmere. VKM understreker at leverskader hos mennesker i all hovedsak er reversible. Det vil si at kroppen vil reparere seg selv når inntaket av kumarin reduseres. Cassiakanel, som er den mest vanlige kaneltypen på det norske markedet inneholder mer kumarin enn den mindre brukte Ceylonkanelen. Basert på risikovurderingen fra VKM, gikk Mattilsynet ut med anbefalinger om at storforbrukere av kanel bør begrense inntaket.

Kreatin i sportsprodukter

KREATIN er et stoff som finnes naturlig i kroppen. Gode naturlige kilder til kreatin er kjøtt og fisk. Enkelte idrettsutøvere bruker kosttilskudd som inneholder kreatin. Kreatin er et stoff som er vist å ha en positiv effekt på muskelmasse og ved idrettsaktiviteter av høy intensitet og kort varighet. Det er imidlertid store individuelle variasjoner, og det er ikke alle som merker noen positiv effekt av kreatintilskudd. VKM har vurdert risikoen og nytten ved tilskudd av kreatin, og har konkludert med at doser under 3 gram om dagen sannsynligvis ikke medfører noen helseisikro, forutsatt at kreatinforbindelsen er ren nok.

Er det trygt å spise krabbe?

HVOR MANGE KRABBER kan voksne spise i løpet av et år uten å få i seg for mye av miljøgiftene dioksiner og PCB? VKMs beregninger viser at antallet varierer fra nær sagt ubegrenset, hvis krabbene inneholder lite miljøgifter, til i underkant av én krabbe per år hvis den er fanget i områder med høy forurensning. Spiser du kun det hvite krabbekjøttet, kan du spise flere krabber. Grunnen er at det hvite kjøttet har svært lavt fettinnhold, og dioksiner og PCB lagres i kroppsfett hos både dyr og mennesker. VKM har siden 2004 gjort flere risikovurderinger av fisk og skalldyr for Mattilsynet. Disse har gitt Mattilsynet grunnlag for å gå ut med kostholdsråd til befolkningen. Kostholdsrådene finnes på matportalen.no

Vurdering av marine oljer

MATTILSYNET har bedt VKM om en større risikovurdering av fiskeolje, eventuelt også krill- og selolje til mennesker. Vurderingen er todelt. I del en vurderes hvilken risiko nedbrytningsstoffer og oksidasjonsprodukter i fiskeolje kan utgjøre for helsen. I del to vurderer VKM risiko og nytte av n-3 fettsyrer i kosttilskudd og som berikning.

Kunnskapsoppsummering om morsmelk

VKM VIL gjøre en nytte- og risikovurdering av morsmelk. Hensikten er å oppsummere det man i dag vet om positive effekter på barnets helse vurdert opp mot i hvilken grad barnet eksponeres for forurensning.

Kosmetiske produkter kan gi antibiotikaresistens

I **KOSMETIKK** blir stoffer som kvartære ammoniumsforbindelser, klorheksidin og salter av klorheksidin brukt som konserveringsmiddel eller for å gi fylde til hår. VKM mener at det ikke kan utelukkes at bruk av slike stoffer i kosmetiske produkter kan gi antibiotikaresistens mot viktige antimikrobielle stoffer. Triklosan har lenge vært i bruk som et konserveringsmiddel og bakteriedrepende/bakteriehemmende middel i blant annet tannpasta, munnskyllevann og hudpleieprodukter. Triklosan brukes også i plast, tekstiler, gulvbelegg, leketøy og matvareemballasje. VKM mener at utstrakt bruk av triklosan kan føre til at det utvikles resistens mot triklosan

i bakterier. Det kan samtidig utvikles resistens mot andre klinisk viktige stoffer som brukes for å bekjempe bakterier. Mattilsynet bruker VKMs risikovurderinger i sitt arbeid for å påvirke regelverksutviklingen i EU.

Mattilsynet:

REGELVERKS-
DIREKTØR I
MATTILSYNET
KARI BRYHNI

Vil etterspørre flere helhetsvurderinger

– VKMs risikovurderinger er et viktig vitenskapelig grunnlag for vår forvaltning og utvikling av regelverk, sier regelverksdirektør i Mattilsynet, Kari Bryhni.

VKM og Mattilsynet ble begge opprettet i 2004. Oppgaven til VKM er å forsyne Mattilsynet med risikovurderinger på hele tilsynets ansvarsområde

– VKM fungerte godt fra første dag og har vært en viktig forutsetning for at matreformen har lyktes, mener Bryhni. Mattilsynet vil etterspørre flere vurderinger fra VKM som ser både på nytte og risiko.

– Samfunnet etterlyser flere helhetsvurderinger. Problemstillingene blir stadig mer komplekse. Helhetsvurderingene gir oss kunnskap vi kan bruke i flere sammenhenger og de har lenger levetid. Eksempler på vurderinger vi har hatt stor nytte av er helhetsvurderingen av sukker og søtstoff, samt helhets-synet på fisk og annen sjømat i norsk kosthold.

Som man spør får man svar

Bryhni mener det er viktig at Mattilsynet blir enda flinkere til å stille de rette spørsmålene til VKM. – De siste årene har vi begynt å legge bestillingene ut på en kort høring i forkant. Målet er at vi skal få enda større åpenhet, og gi omverdenen mulighet til å påvirke de spørsmålene som stilles fra Mattilsynet.

Bryhni berømmer også VKM for å gjøre risikovurderinger på eget initiativ. Hun trekker speiselt frem nytte- risikovurderingen av morsmelk. – Denne vurderingen ligger utenfor Mattilsynets forvaltningsområde, men tar opp en problemstilling som er viktig for forbrukeren.

Uavhengig og tverrfaglig

I VKM jobber eksperter fra ulike fagdisipliner og fagmiljøer. – Tverrfagligheten er en styrke og gjør at VKM kan belyse

problemstillinger bredere enn det enkeltinstitusjoner ofte kan, sier Bryhni.

Verken Mattilsynet eller andre kan instruere VKM i faglige spørsmål, og risikovurderingene skal være tilgjengelige for alle som ønsker å lese dem. – Uavhengighet og åpenhet rundt risikovurderingene er viktig for at forbrukerne skal kunne ha tillit til matforvaltningen.

Internasjonal partner

Mattilsynet jobber aktivt internasjonalt for å ivareta Norges interesser på matområdet. Tilsynet har i flere sammenhenger brukt VKMs risikovurderinger for å ivareta norske interesser i Brussel. Også i EU skal risikovurderinger ligge til grunn for regelverksarbeidet.

– EUs risikovurderinger gjøres av EFSA. Det er først og fremst der det er særnorske forhold, eller på områder hvor det mangler risikovurderinger, at Mattilsynet ber VKM om en risikovurdering. For Mattilsynet er det viktig at VKM har god dialog med EFSA slik at vi vet hvilke saker de har, eller har planer om å sette på agendaen, mener Bryhni.

Ifølge Bryhni er neste trinn å se på norske deltagelse i andre internasjonale risikovurderingsorganer.

Forutsetningen er god rolleforståelse

Bryhni mener forutsetningen for et godt samarbeid mellom Mattilsynet og VKM er at begge parter skjønner rollene sine.

– Vi er kommet et godt stykke på vei. Det skyldes ikke minst de ansatte i VKMs sekretariat som er flinke til å veilede komiteen, slik at ekspertene holder seg til vurdering av risiko, og ikke beveger seg over i håndteringen, sier hun.

– Håndteringen av risiko er vår oppgave.

Mattilsynets bruk av risiko- vurderingene

For Mattilsynet er VKMs risikovurderinger et viktig vitenskapelig redskap. Dette er noen eksempler på hvordan risikovurderingene ble brukt i 2010:

Kumarin i kanel

Kumarin er et stoff som finnes naturlig i kanel og som bidrar til å gi kanel den karakteristiske smaken og lukten. Kumarin kan gi skader i leveren. Mattilsynet ba VKM om å vurdere om noen deler av befolkningen får i seg mer kanel enn det som anses som trygt. Basert på risikovurderingen gikk Mattilsynet ut med anbefalinger til befolkningen (se egen omtale av saken på s. 12).

Nasjonalt overvåkingsprogram for stamfisk

Fiskeri- og kystdepartementet har bedt Mattilsynet om å utarbeide et nasjonalt overvåkingsprogram for stamfisk. Stamfisk er foreldrefisk som gir rogn og melke for yngel til oppdrettsnæringen. Mattilsynet ba VKM om å vurdere sannsynligheten for at foreldrefisk smitter avkom med visse typer sykdommer, og konsekvensen ved slik smitteoverføring.

Kunstig søtningmiddel i mat

Mattilsynet har mottatt en søknad fra et firma som ønsker å bruke stoffet D-tagatose som søtningmiddel i større doser enn det som har vært vurdert i EU tidligere. Mattilsynet ba

VKM om å vurdere om det er trygt å bruke D-tagatose i de dosene som det er søkt om godkjenning for.

Bruk av biprodukter fra oppdrettsnæringen

Fiskeri- og Havbruksnæringens Landsforbund (FHL) har søkt Mattilsynet om lov til å videreforedle produkter fremstilt av biprodukter fra fisk når biproduktene er bearbejdet gjennom metoden Fish Silage Processing Method (FSPM). FHL ønsker å bruke sluttproduktene til å produsere bl.a. bioenergi, gjødsel og dyrefôr til ikke matproduserende dyr. Mattilsynet ba VKM om å vurdere hvor effektiv FSPM-metoden er til å fjerne eventuelle smittestoffer som finnes i biproduktene.

Hvordan redusere risiko for smitte fra kjøtt?

Både i Norge og i EU er man opptatt av å finne teknikker som kan redusere risikoen for overføring av smitte fra kjøtt til mennesker. Mattilsynet ba i 2009 VKM om å vurdere hvor effektivt varmt vann eller damp er til å fjerne smittestoffer fra overflaten av pattedyrslakt (se egen omtale av saken på s. 11).

Sykdom på jordbær

Jordbæreal som er påvist eller antatt smittet med sykdommen rød marg er underlagt såpass strenge restriksjoner at dyrkere ofte får problemer med å opprettholde virksomheten. Mattilsynet ba derfor VKM om å vurdere hvordan en eventuell lemping på kravene vil påvirke spredningsrisikoen.

Arbeidet samler eksperter fra fagmiljøer over hele landet til tverrfaglig dyst. Risikovurderingene gjøres etter gjeldende internasjonale prinsipper og metoder, og baseres på tilgjengelige vitenskapelige funn og data. Vitenskapskomiteen for mattrygghet gjør ikke egen forskning, kartlegging eller overvåking, men skal påpeke kunnskapshull og identifisere forskningsbehov innenfor sine fagområder.

Risikovurderinger krever forskning

Vitenskapskomiteen for mattrygghet skal levere vitenskapelige risikovurderinger av forhold som har å gjøre med trygg mat og spørsmål knyttet til dyrehelse, dyrevelferd, plantehelse og kosmetikk. Risikovurderinger er ikke forskning i seg selv, men baserer seg på forskningsresultater. VKM er derfor avhengig av at det forskes på mattrygghet.

VKM trenger forskning om egenskapene til og effektene av farer som skal risikovurderes. Det kan f.eks dreie seg om smitte som overføres fra dyr til mennesker, plantesykdommer, forurensning i mat og dyrefôr eller faktor som truer dyrs velferd.

VKM trenger forskning, metoder og modeller for å kunne beregne:

- mennesker og dyrs inntak av smitte-, nærings- og fremmedstoffer

- sannsynlighet for at sykdom hos dyr og planter importeres, etablerer seg og sprer seg
- sannsynlighet og omfang av hendelser som truer dyrs velferd

Mye av forskningen på mattrygghet foregår i andre land. Det er imidlertid avgjørende at det også forskes på norske forhold om Norge skal kunne delta i internasjonalt risikovurderingsarbeid, og kunne fremme norske behov og interesser i EU og andre internasjonale organer.

Under arbeidet med risikovurderingene avdekkes det stadig områder hvor det er behov for mer kunnskap. I 2010 startet VKM arbeidet med å sammenstille kunnskapshull og forskningsbehov som avdekkes i arbeidet med risikovurderingene. Funnene vil bli publisert i en egen rapport.

Viktig med gode data fra Norge

Beregning av hvor mye mennesker og dyr får i seg av ulike stoffer (eksponeringsberegninger) er et avgjørende steg når Vitenskapskomiteen for mattrygghet gjør risikovurderinger. For å kunne gjøre beregningene er VKM imidlertid avhengig av oppdaterte analysedata som viser forekomsten av ulike stoffer i mat og dyrefôr.

EUs mattrygghetsorgan EFSA har satt i gang et omfattende arbeid for å samle inn og systematisere data fra hele EØS-området. Data som sendes inn må blant annet være i et format som kan håndteres av EFSAAs databaser. Det er viktig at dataene er sammenliknbare når de skal brukes som grunnlag for risikovurderingene

EFSAAs risikovurderinger danner grunnlag for EØS-regelverket. For å sikre at Norges situasjon synliggjøres i europeiske risikovurderinger, er det viktig at norske analysedata sendes til EFSA i rett tid og i rett format.

Tilgangen på data er avgjørende for å kunne vurdere risiko knyttet til mattrygghet, enten det skjer i VKM eller EFSA. Norge har i dag ikke god nok oversikt over hvilke norske data som finnes. Mange typer data er også vanskelig tilgjengelig. Det er ressurskrevende å ta representative prøver og fremskaffe analyseresultater. Når det offentlige har brukt mye penger på å skaffe data, bør disse samles, organiseres og gjøres tilgjengelige for VKM og aktuelle forskningsmiljøer. VKM mener at dette arbeidet bør styrkes og prioriteres.

Hovedkomiteen og faggruppene

Komiteens oppgaver og organisering

Medlemmene i komiteen representerer landets ledende ekspertise innen forhold knyttet til mattrygghet. Disse 90 dedikerte ekspertene gjør arbeidet med risikovurderinger mulig.

I 2010 besto VKM av 90 vitenskapelige eksperter med spesialisering innen ett eller flere av komiteens fagområder: humanmedisin, human ernæring, veterinærmedisin, dyreernæring, dyrevelferd, toksikologi, kjemi, biokjemi, mikrobiologi, plantebiologi og bioteknologi. Ekspertene er ansatt ved universiteter, forskningsinstitutter eller andre kunnskapsmiljøer i Norge.

Uavhengig komité

Medlemmene av VKM oppnevnes av Helse- og omsorgsdepartementet for tre år av gangen. Siste oppnevning gjelder fra 1. mai 2010. Alle medlemmene oppnevnes i kraft av sin faglige ekspertise. De representerer ikke sin arbeidsgiver eller andre interesser. Medlemmenes kompetanse blir vurdert og kvalitetssikret av en egen bedømmelseskomité. VKM legger i tillegg stor vekt på medlemmenes habilitet. Alle medlemmer fyller ut og undertegner et habilitetsskjema som offentliggjøres på VKMs nettsted. Medlemmene må også vurdere sin habilitet i hver enkelt sak som er til behandling.

Organisering av arbeidet

VKM består av en hovedkomité og ni faggrupper. Flertallet av risikovurderin-

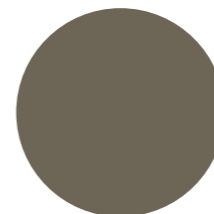
gene blir utført av faggruppene, mens hovedkomiteen arbeider særlig med overordnede prinsipper og tverrfaglige problemstillinger. Noen spesielt omfattende og komplekse risikovurderinger er forankret i hovedkomiteen. Grunnlagsdokumenter for risikovurderingene kan utarbeides av interne arbeidsgrupper, av ad hoc-grupper med deltagelse av eksterne eksperter eller av ulike forskningsmiljøer.

Alle risikovurderinger behandles og godkjennes i faggruppen med ansvar for det aktuelle fagområdet. Oppgaver som dekker flere fagfelt blir i tillegg ofte behandlet og godkjent i hovedkomiteen. VKMs sammensetning og arbeidsmåte innebærer at selv om ikke risikovurderingene fra VKM er eksternt vurdert av fagfeller i forbindelse med publisering, blir de grundig vurdert av mange vitenskapelige eksperter med ulik forskningserfaring før de ferdigstilles.

Full åpenhet

Matforvaltningen i Norge skal følge EØS-regelverket i EUs Food Law. Det innebærer at vitenskapelig vurdering av risiko skal foregå atskilt fra risikohåndteringen og på en åpen og tilgjengelig måte. VKM praktiserer full åpenhet om sitt arbeid og sørger for at risikovurderinger så vel som møteprotokoller blir gjort offentlig tilgjengelige på VKMs nettsted.

LEDER HOVEDKOMITEEN:
JAN ALEXANDER

«Faglig uavhengighet er et førende prinsipp for det vitenskapelige arbeidet i VKM. Det betyr at verken departementene, Mattilsynet eller noen andre har instruksjonsrett over komiteen i faglige spørsmål.»

Hovedkomiteen

Hovedkomiteen behandler saker av prinsipiell og overordnet karakter. Den diskuterer retningslinjer for arbeidet i VKM, koordinerer saker som behandles i flere faggrupper og sluttbehandler større saker.

MEDLEMMER I HOVEDKOMITEEN :

JAN ALEXANDER (LEDER)
GRO-INGUNN HEMRE (NESTLEDER)
AUGUSTINE ARUKWE
AKSEL BERNHOFT
MARGARETHA HAUGEN
ÅSHILD KROGDAHL
JØRGEN LASSEN
AUDUN NERLAND
BJØRN NÆSS
JANNECHE UTNE SKÅRE
INGER-LISE STEFFENSEN
LEIF SUNDHEIM
LINE SVERDRUP
OLE TORRISSEN
OLAV ØSTERÅS

MEDLEMMER T.O.M. 30.4.2010:

MARIT AURSAND
WENCHE FARSTAD
HELGE KLUNGLAND
ØYVEIND LIE
HELLE MARGRETE MELTZER
ØRJAN OLSVIK
ESPEN RIMSTAD

Hovedkomiteen kom i desember med en uttalelse om Direktoratet for naturforvaltning (DN) evaluering av oppdraget med miljørisikovurderinger av genmodifiserte organismer (GMO) (som VKM gjør for DN). I uttalelsen understreket hovedkomiteen at prinsippet om faglig uavhengighet også må gjelde når VKM gjør miljørisikovurderinger for DN, slik det gjør når VKM gjør risikovurderinger for Mattilsynet.

Nye kostholdsråd

Nasjonalt råd for ernæring la i mai frem et utkast til nye kostholdsråd som skal fremme folkehelsen og forebygge kroniske sykdommer i befolkningen. Hovedkomiteen kommenterte rapporten innen høringsfristen i juni.

Kommunikasjon

Hovedkomiteen vedtok i mars 2010 sekretariatets forslag til kommunikasjonsstrategi for 2010–2013, inkludert en forløpig strategi for sosiale medier. Hovedkomiteen kommenterte også nye rutiner for håndtering av media. Endelig strategi for sosiale medier vil bli utarbeidet i 2011.

Mange vurderinger

Hovedkomiteen hadde flere omfattende vurderinger under arbeid i 2010. Felles for disse er at det nedsettes eksperter i

ad hoc-grupper som utarbeider forslag til risikovurderinger. Forslagene behandles deretter av aktuelle faggrupper for hovedkomiteen sluttbehandler sakene.

Nytte- risikovurdering av morsmelk

Hovedkomiteen har gitt seg selv i oppdrag å gjøre en nytte- risikovurdering av morsmelk ut fra hensynet til barnets helse. Hensikten er å oppsummere det man vet om helseeffekter og forurensning i morsmelk. Arbeidet vil pågå i hele 2011.

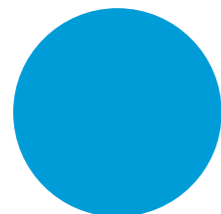
Risikovurdering av mykotoksiner i korn

Mattilsynet har bedt VKM om en risikovurdering av mykotoksiner (soppgifter) i norsk og importert korn. Flere faggrupper arbeider med denne risikovurderingen.

Risikovurdering av marine oljer

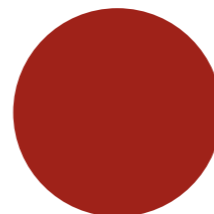
Mattilsynet har bedt VKM om en større risikovurdering av marine oljer til mennesker. Vurderingen er todelt. I del en vurderes hvilken risiko nedbrytningsstoffer og oksidasjonsprodukter utgjør i fiskeoljer. Del to er en vurdering av risiko og nytte av n-3 fettsyrer i kosttilskudd og som berikning. Arbeidet med vurderingene har vært spesielt krevende, og hovedkomiteen vil først sluttbehandle sakene i 2011.

LEDER:
JØRGEN LASSEN

«Faggruppen har vurdert bruk av varmt vann og damp for å fjerne smitte på overflaten av pattedyrslakt. I kommunikasjonen av risikovurderingen lyktes VKM med å få større oppmerksomhet om fare for smitte fra kjøtt til mennesker.»

LEDER:
LINE EMILIE
SVERDRUP

«Det er en stor utfordring å kommunisere at risikoen ved å bruke et plantevernmiddel kan være liten selv om det inneholder stoffer som kan ha uheldige helse- og miljøegenskaper.»

Faggruppen for hygiene og smittestoffer

Faggruppens arbeidsområder er mikrobiologiske og hygieniske spørsmål, herunder forurensning med og overføring av humanpatogene mikroorganismer og andre biologiske risikofaktorer som prionsykdommer. I tillegg vurderer faggruppen risiko knyttet til bruk av vaske- og desinfeksjonsmidler og resistensproblematikk.

I april ferdigstilte faggruppen en vurdering av bruk av varmt vann og damp for å fjerne smitte på overflaten av pattedyrslakt (dekontaminering). Bakgrunnen for Mattilsynets bestilling er økt oppmerksomhet i EU og Norge om metoder som kan redusere overføring av smitte fra kjøtt til mennesker (se egen omtale på s. 11). Rapporten ble lagt ut på VKMs nettsider, samt presentert på et møte for forvaltning og næring. Den ble også omtalt i flere medier og presentert som poster på konferansen Food Micro i København i august.

I mai ferdigstilte faggruppen andre og siste del av risikovurderingen «Vurdering av risiko for utvikling av antibiotikaresistens og kosmetiske produkter» på oppdrag for Mattilsynet. Faggruppen vurderte stoffene klorheksidin og kvartære ammoniumsforbindelser (se egen omtale på s. 13).

Ved årsskiftet hadde faggruppen følgende tre saker til behandling.

- Vurdering av risiko ved bruk av slam fra klekkerier, settefiskanlegg og oppdrettsanlegg som gjødsel og jordforbedringsmiddel

- Vurdering av mikrobielle indikatorer for hygieniserte gjødselvarer av organisk opphav
- Risikovurdering av humanpatogener hos sjøpattedyr

Vurderingene forventes å bli publisert i første halvår 2011.

Faggruppen har gitt seg selv i oppdrag å utarbeide generelle retningslinjer for risikovurdering av nye probiotiske produkter. Faggruppen planlegger også en risikovurdering av dvergbedelorm (*Echinococcus multilocularis*) i Norge. Dessuten ønsker faggruppen å vurdere risiko for overføring av antibiotikaresistente bakterier mellom kjæledyr og mennesker.

Faggruppen for plantevernmidler vurderer risikoen ved bruk av kjemiske eller biologiske plantevernmidler og rester av disse i maten. Faggruppen foretar helse- og miljørisikovurderinger av preparatene, men uttaler seg ikke om agronomisk nytteverdi. Risikovurderingene inngår i godkjenningsordningen for plantevernmidler i Norge.

Faggruppen har i 2010 jobbet med fem risikovurderinger: Axial (virksomt stoff pinoksaden), Envidor (virksomt stoff spirodiklofen), Simplex (virksomme stoff aminopyralid og fluroksypyr), Coragen (virksomt stoff klorantraniliprol) og Frupica (virksomt stoff mepanipyrim).

Flere av risikovurderingene viste uønskede effekter i forsøksdyr, som kreft, fosterskade, skader på forplantningsevnen og effekter på hormonsystemet ved høye doser. I flere tilfeller gjorde mangler i datagrunnlaget fra tilvirker av plantevernmidlene vurderingen vanskelig. Eksponeringsberegninger viste at grenseverdien for effekter (AOEL) ikke ble overskredet i noen av risikovurderingene. Faggruppen konkluderte derfor med liten risiko for skadelige helseeffekter.

I risikovurderingen av aminopyralid (i Simplex) mente faggruppen at stoffet lett kan lekke gjennom jord og ned til grunnvannet. For Envidor ble det konkludert med høy risiko for negative effekter på bier. For Coragen ble det konkludert med høy persistens, som også er en uønsket egenskap.

Alle plantevernmidler som skal inn på det norske markedet må godkjennes av Mattilsynet. I risikohåndteringen av Simplex avsto Mattilsynet søknad om godkjenning. Begrunnelsen var preparatets problematiske miljøegenskaper, og at det ikke er mulig å redusere doseringen nok til at det er trygt å bruke i forhold til utlekking til grunnvann. For å beskytte biepopulasjoner ble det forbudt å sprøyte Envidor over blomstrende vegetasjon. Coragen ble gitt en dispensasjon mot rognebærmøll i eple i sesongen 2010. For Frupica ble det krevd mer dokumentasjon.

Faggruppen har i 2010 jobbet med å et metodokument for vurdering av risiko knyttet til helse, miljø og nytteorganismer. Faggruppen vil prioritere å ferdigstille dette arbeidet i 2011.

MEDLEMMER I FAGGRUPPEN:
JØRGEN LASSEN (LEDER)
GEORG KAPPERUD
BJØRN TORE LUNESTAD
TRULS NESBAKKEN
KARIN NYGÅRD
LUCY ROBERTSON
MICHAEL TRANULIS
MORTEN TRYLAND
SIAMAK YAZDANKHAH
KARL ECKNER

MEDLEMMER T.O.M. 30.4.2010:
ERNST ARNE HØIBY
ØRJAN OLSVIK
ESPEN RIMSTAD

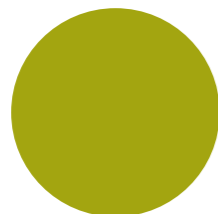
MEDLEMMER I FAGGRUPPEN:
LINE EMILIE SVERDRUP (LEDER)
OLE MARTIN EKLO
INGEBORG KLINGEN
TORSTEN KÅLLQVIST
CHRISTINE BJØRGE
EDGAR RIVEDAL
ERIK ROPSTAD
STEINAR ØVREBØ
MERETHE GRUNG
MARIT LÅG

MEDLEMMER T.O.M. 30.4.2010:
JANNECHE UTNE SKÅRE

LEDER:
AUDUN H.
NERLAND

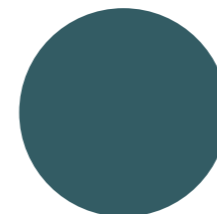
«Mattilsynet har utvidet sitt oppdrag til også å omfatte vurderinger av landbruksrelatert miljørisiko og risiko knyttet til sameksistens.»

LEDER:
INGER-LISE
STEFFENSEN

«Faggruppens vurdering av EUs eksponeringsmodell for stoffer som migrerer fra matkontaktmaterialer har i 2010 fått stor oppmerksomhet internasjonalt. Blant annet bruker EFSA vurderingen i sitt arbeid med å revidere retningslinjene for risikovurdering av matkontaktmaterialer.»

Faggruppen for genmodifiserte organismer (GMO)

Faggruppen utfører helse- og miljørisikovurderinger av GMO og avledede produkter som søkes godkjent til import, prosessering, mat, fôr og/eller dyrking under EU-forordning 1829/2003/EF og EU-direktiv 2001/18/EF. Risikovurderingene gjøres på oppdrag fra Mattilsynet og Direktoratet for naturforvaltning (DN).

MEDLEMMER I FAGGRUPPEN:
AUDUN H. NERLAND (LEDER)
ÅSHILD K. ANDREASSEN
PER BRANDTZÆG
ASKILD LORENTZ HOLCK
OLAVI JUNTILA
HEIDI SJURSEN KONESTABO
RICHARD MEADOW
KAARE MAGNE NIELSEN
HILDE-GUNN OPSAHL SORTEBERG
ROSE VIKSE

MEDLEMMER T.O.M. 30.4.2010:
THOMAS BØHN
HELGE KLUNGELAND
ANNE INGEBORG MYHR
INGOLF NES
ODD EGIL STABBETORP

De fleste sakene er løpende godkjenningssøknader som EFSA legger ut på offentlig høring, og som EU- og EØS-landene kan kommentere i løpet av en tre måneders høringsperiode (se fig. s. 9). I 2010 har faggruppen vurdert tolv slike høringssaker.

I tillegg gjør faggruppen risikovurderinger når Norge sluttbehandler GMO-søknader. I forbindelse med slutføring av den genmodifiserte stivelsespotten «Amflora», er VKM bedt om å vurdere helserisiko, landbruksrelatert miljørisiko og sameksistens ved dyrking, industriell anvendelse og bruk av biprodukter som dyrefôr. «Amflora» er den første GMO-en som er godkjent for dyrking i EU på tolv år. VKMs vurdering vil bli publisert i 2011.

På oppdrag fra Mattilsynet har en ad hoc-gruppe under faggruppen vurdert en vitenskapelig publikasjon som omhandler statistiske re-analyser av Monsanto sub-kroniske foringsforsøk med de genmodifiserte maislinjene NK603, MON 810 og MON 863. Saken ble tatt opp til ny vurdering i hovedkomiteen høsten 2010. I uttalelsen som ble publisert i desember sluttet hovedkomiteen seg til konklusjonene fra ad hoc-gruppen.

VKM har de siste årene jobbet mye med samarbeidsrutiner og avklaringer av hvilke forventninger DN har når det gjelder miljørisikovurderinger av GMO. I juni besluttet Miljøverndepartementet (MD) at VKMs løpende oppdrag på miljørisikovurderinger av genmodifiserte organismer skulle stilles i bero, og at en planlagt evaluering av oppdraget skulle fremskyndes. Bakgrunnen var, ifølge departementet, manglende økologisk kompetanse i ny faggruppe for genmodifiserte organismer. VKM mottok utkast til evalueringsrapport 1. oktober og DNs endelige rapport ble oversendt MD medio november. Ved årsskiftet lå saken fortsatt til behandling i MD.

Etter at DN stilte sitt oppdrag til VKM i bero, har Mattilsynet utvidet sitt oppdrag til også å omfatte vurderinger av landbruksrelatert miljørisiko og sameksistens. Sameksistens omfatter utfordringer knyttet til å dyrke og håndtere genmodifiserte, økologiske og konvensjonelle plantesorter side om side gjennom hele verdikjeden.

Faggruppen for tilsetningsstoffer, aroma, matemballasje og kosmetikk

Faggruppens risikovurderinger omhandler hovedsaklig problemstillinger relatert til matkontaktmaterialer, kosmetiske produkter, tilsetningsstoffer og aromaer, men faggruppen har også vært involvert i arbeid med risikovurderingsmetodikk. Faggruppens område er i stor grad EU-harmonisert, og de fleste vurderingene er av europeisk og internasjonal interesse. Mattilsynet benytter vurderingene bl.a. i forbindelse med pågående regelverksutvikling i EU.

MEDLEMMER I FAGGRUPPEN:
INGER-LISE STEFFENSEN (LEDER)
JAN ALEXANDER
MONA-LISE BINDERUP
KNUT HELKÅS DAHL
BERIT GRANUM
RAGNA BOGEN HETLAND
TRINE HUSØY
JAN ERIK PAULSEN
TORE SANNER
VIBEKE THRANE

I 2010 ferdigstilte faggruppen en risikovurdering av inntaket av kumarin i den norske befolkningen. Kumarin er et aromastoff som finnes naturlig i kanel. Hovedkonklusjonen i risikovurderingen er at det er en risiko for at storforbrukere av kanel får i seg for mye kumarin, noe som kan gi skader i leveren (se egen omtale s. 12).

I risikovurderingen benyttet VKM benchmark dose (BMD)-modellering for å fastsette et nivå for når negative effekter av et stoff inntreffer. Modellsimuleringen av dose-responsdataene ble utført etter EFSAs retningslinjer for bruk av benchmark-modellering i risikovurderinger. Etersom EFSA i større og større grad benytter en slik tilnærming i sine toksikologiske risikovurderinger, planlegges det høsten 2011 å avholde et kurs for VKMs medlemmer, slik at de får opplæring i å bruke denne risikovurderingsmetodikken.

Faggruppen har også gjennomført en hastevurdering av en virksomhets søknad om å bruke nanopartikkelen Fullerene C60 som et tilsetningsstoff til mat. Det ble konkludert med at søknaden ikke inneholdt tilstrekkelig

dokumentasjon til å kunne oversendes til EU-kommisjonen og EFSA.

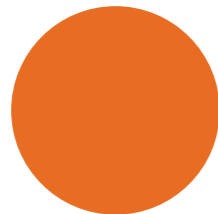
Faggruppens vurdering av EUs eksponeringsmodell for stoffer som migrerer fra matkontaktmaterialer har i 2010 fått stor oppmerksomhet internasjonalt. VKM har mottatt signaler om at vurderingen er et svært sentralt bakgrunnsdokument for EFSAs pågående arbeid med å revidere retningslinjene for hvordan matkontaktmaterialer skal risikovurderes.

Faggruppen holder for øyeblikket på med en risikovurdering av inntaket av det prosessfremstilte stoffet furan i befolkningen. En risikovurdering av vitamin A (retinol og retinyl estere) i kosmetiske produkter er også i oppstartsfasen. Faggruppen vil også bli involvert i hovedkomiteens selvinitierte arbeid med en nytte-risikovurdering av morsmelk.

LEDER:
JANNECHE
UTNE SKÅRE

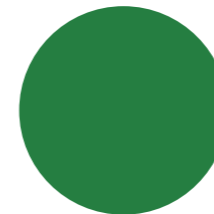
«Bedre tilgang på norske kostholdsdata og data som viser konsentrasjonen av fremmedstoffer i mat vil gi et bedre grunnlag å beregne hvor mye forurensning en person får i seg via kosten.»

LEDER:
AKSEL
BERNHOF

«Det er behov for kunnskap om i hvilken grad tilsetningsstoffer, kontaminanter og smittestoffer i fôret kan overføres til animalske matprodukter.»

Faggruppen for forurensninger, naturlige toksiner og medisinerester

Faggruppen gjør risikovurderinger innen områdene miljøgifter og andre forurensende stoffer, prosessfremkalte stoffer, naturlige toksiner, rester av veterinær- og humanmedisinske preparater. For en rekke matvarer finnes det grenseverdier for innholdet av miljøgifter og andre fremmedstoffer. Mat med innhold over disse grensene er ulovlig å omsette.

VKM kan gjøre en risikovurdering hvis grenseverdiene ikke beskytter alle grupper i befolkningen godt nok, eller hvis et fremmedstoff ikke har en fastsatt grenseverdi i de aktuelle matvarene.

EU har for eksempel fastsatt grenseverdier for dioksiner i hvitt krabbe- kjøtt, men ikke for brunmat i krabbe. Derfor ba Mattilsynet om en scenarioreregning av hvor mange hele krabber en voksen person kan spise uten å få i seg for mye dioksin og PCB (se egen omtale s. 12.).

Tilsvarende vil Mattilsynet ha nytte av faggruppens oppdaterte risikovurdering om kreftfremkallende polyaromatiske hydrokarboner (PAH) i skjell fra 2008. Konklusjonen er at ny kunnskap ikke har endret grunnlaget for gjeldende kostholdsråd. Anbefalingene fra Mattilsynet finnes på Matportalen.no

EFSA publiserte i 2010 risikovurderinger av tungmetallene kadmium og arsen. Mattilsynet ba deretter VKM om risikovurderinger ut fra norske forhold. Begge risikovurderingene er utsatt inntil nye norske kostholds-

data for voksne foreligger og til nyere analysedata av kadmium og uorganisk arsen i sjømat er tilgjengelige.

Risikovurderingen av slam som jordforbedringsmiddel ble godt mottatt av landbruksmyndighetene, og utløste stort engasjement hos forurensningsmyndighetene, da den ble publisert i 2009. Dette ble fulgt opp av faggruppen i 2010 og medførte korrigeringer til rapporten, men uten at konklusjonene ble endret.

Faggruppen er involvert i flere pågående risikovurderinger: mykotoksiner i norsk korn, inntak av det prosessfremstilte stoffet furan i befolkningen, samt nytte-risikovurdering av morsmelk. Siden 2008 har faggruppen arbeidet med en omfattende risikovurdering av nedbrytningsstoffer og oksidasjonsprodukter i fiskeoljer. Denne forventes å bli ferdigstilt i 2011.

MEDLEMMER I FAGGRUPPEN:
JANNECHE UTNE SKÅRE (LEDER)
HEIDI AMLUND
AUGUSTINE ARUKWE
ANNE LISE BRANTSÆTER
GUNNAR SUNDSTØL ERIKSEN
CHRISTIANE KRUSE FÆSTE
KARI GRAVE (PERMISJON)
HELLE KNUTSEN
ANDERS RUUS
CATHRINE THOMSEN

MEDLEMMER T.O.M. 30.4.2010:
JAN ALEXANDER
TRINE EGGEN
AMUND MÅGE

Faggruppen for fôr til terrestriske og akvatiske dyr

Faggruppen for fôr til terrestriske og akvatiske dyr gjør risikovurderinger av problemstillinger knyttet til fôr til dyr på land og i vann. Faggruppen vurderer risiko knyttet til produksjonsmetoder, råvarer, tilsetningsstoffer, smittestoffer, kontaminanter, genmodifiserte organismer, førets påvirkning på dyrehelse og overføring av kontaminanter og smittestoffer fra fôr til animalske matprodukter.

Faggruppens fagområde er fullt ut EU-harmonisert. Førpanelet til EUs mattrykksorgan EFSA gjør de fleste nødvendige vurderinger av fôr og fôringredienser til landdyr. VKMs faggruppe for fôr har gjort en rekke risikovurderinger av fiskefôr, som har sammenheng med at EFSA til nå har konsentrert seg om fôr til landdyr. Faggruppen mener det er en utfordring at studier på dyrehelse ofte er gjort på landdyr. Kunnskap om landdyr kan ofte ikke overføres direkte på fisk. Det er spesielt behov for kunnskap om i hvilken grad tilsetningsstoffer, kontaminanter og smittestoffer i fôret kan overføres til spiselig del av fisken. Tilsvarende behov finnes også for landdyr, men her har man mer kunnskap.

Det er vanlig med varmebehandling ved produksjon av dyrefôr. Faggruppen mener det er behov for forskning på hvilken effekt varmebehandling har på patogener som kan finnes i råvarer som brukes i norsk fôrproduksjon.

Faggruppen leverte i mars en vurdering av i hvilken grad bearbeidingsmetoden FSPM (Fish Silage Processing Method) bidrar til å redu-

sere mikrobiologisk risiko for kategori 2 og 3 materiale fra fisk. Faggruppen arbeider dessuten med en risikovurdering av oppdrettsfisk som fôr til annen oppdrettsfisk. Denne vurderingen vil sannsynligvis bli ferdigstilt i løpet av 2011.

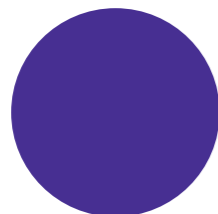
Faggruppen har i 2010 bidratt til fire risikovurderinger av genmodifisert, drept og tørket *E. coli*-bakteriebiomasse, som faggruppen for GMO har hatt ansvaret for. Dette er første gang faggruppen har deltatt i risikovurdering av GMO.

Sammen med flere andre faggrupper deltar faggruppen for fôr i risikovurderingen av soppgifter (mykotoksiner) i korn. Faggruppen er også involvert i risikovurderingen av nedbrytningsstoffer og oksidasjonsprodukter i fiskeoljer.

MEDLEMMER I FAGGRUPPEN:
AKSEL BERNHOFT (LEDER)
MARIT AURSAND
LIVE NESSE
JAN RAA
EINAR RINGØ
BIRGER SVIHUS
BENTE TORSTENSEN
ROBIN ØRNSRUD

MEDLEMMER T.O.M. 30.4.2010:
HEIDI AMLUND
GRO-INGUNN HEMRE
BJØRN MUNRO JENSSEN
TRON MØRETRØ
OLE TORRISSEN

LEDER:
MARGARETHA
HAUGEN

«Den største oppgaven i 2010 har vært knyttet til vurdering av negative og positive helseeffekter fra kosttilskudd med n-3 fettsyrer og mat beriket med n-3 fettsyrer.»

Faggruppen for ernæring, dietetiske produkter, ny mat og allergi

Faggruppen vurderer problemstillinger innenfor human ernæring. Det kan være regelverk, eller vurdering av ingredienser og produkter i kategorien «ny mat», det vil si mat som ikke har vært i tradisjonell bruk og som må godkjennes før bruk.

Deler av faggruppens ansvarsområde er fremdeles ikke harmonisert i EU. Faggruppen behandler derfor jevnlig problemstillinger knyttet til utvikling av regelverk. Faggruppen sluttbehandler også årlig 10–20 forenklede vurderinger av dietetiske produkter.

I 2010 ferdigstilte faggruppen en vurdering av kreatin i sportsprodukter (se egen omtale s. 12). Videre ferdigstilte faggruppen en nytte- og risikovurdering av probiotika i barnegrøt med fokus på bakterien *Bifidobacterium lactis* Bb12. Faggruppen avslutter i øyeblikket en nytte- og risikovurdering av probiotika i barnegrøt med fokus på bakterien *Lactobacillus paracasei* ssp. *paracasei* F19. Mattilsynet mottar stadig nye søknader om tilsetning av ulike probiotiske bakterier, og VKM har derfor besluttet å utarbeide retningslinjer for vurdering av probiotika.

Den største oppgaven i 2010 har vært knyttet til vurdering av negative og positive helseeffekter fra kosttilskudd med n-3 fettsyrer og mat beriket med n-3 fettsyrer. Arbeidet er i ferd med å sluttstilles, og er en del av en større bestilling fra Mattilsynet som

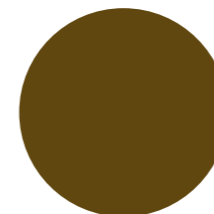
også omfatter nedbrytningsstoffer og oksidasjonsprodukter i fiskeoljer til human konsum.

Den mest omfattende oppgaven i 2011 vil være en selvinitiert nytte- og risikovurdering av morsmelk. Hensikten er å vurdere kunnskap om positive effekter på barnets helse opp mot faren ved forurensninger, samt i hvilken grad barnet eksponeres for forurensning.

Arbeidet med omfattende vurderinger som n-3 fettsyrer og morsmelk har resultert i interessante diskusjoner om metodikk for litteratursøk og inklusjons- og eksklusjonskriterier for vitenskapelige studier som sekretariatet og komiteen vil se nærmere på i 2011.

Faggruppen og sekretariatet har et godt samarbeid med Nasjonalt råd for ernæring og Helsedirektoratet om ernæring. I 2010 hadde faggruppen ansvar for å koordinere VKMs høringssvar til rapporten «Kostråd for å fremme folkehelsen og forebygge kroniske sykdommer».

LEDER:
OLAV ØSTERÅS

«Det er en stor utfordring å vurdere dyrevelferd og helserelaterte spørsmål når dyreartene spenner fra reptiler og fisk til høytstående pattedyr.»

Faggruppen for dyrehelse og dyrevelferd

Faggruppen for dyrehelse og dyrevelferd arbeider med spørsmål knyttet til alle aspekter ved dyrehelse- og velferd, hovedsakelig knyttet til matproduserende dyr, inkludert fisk. Faggruppen har i 2010 ferdigstilt flere store og prinsipielt viktige risikovurderinger.

I januar avsluttet faggruppen en vurdering av sannsynlighet for og risiko ved vertikal smitte (smitte fra foreldre til avkom via rogn og melke) av listeførte fiske sykdommer, sykdommer som vurderes listeført og andre viktige fiske sykdommer. Videre gav faggruppen Mattilsynet grunnlag for å vurdere hvilke sykdommer som bør tas inn i et nasjonalt overvåkingsprogram for stamfisk. I februar ferdigstilte faggruppen en risikovurdering av akupunktur på dyr. Mattilsynet skal bruke den til å vurdere regelverket for hvem som skal ha lov til å utføre akupunktur på dyr.

I juni avsluttet faggruppen en risikovurdering av bedøvelsesmetoder ved slaktning av fisk. Konklusjonen var at elektrisk bedøvning eller bruk av slagmaskin er de mest humane bedøvelsesmetodene (se egen omtale s. 10). Basert på råd fra Mattilsynet og risikovurderingen fra VKM har Fiskeri- og kystdepartementet innført forbud mot CO₂-bedøvning fra 1. juli 2012.

Retten før jul avsluttet faggruppen sin risikovurdering av hold av visse arter amfibier og reptiler som familie- og

hobbydyr (se egen omtale s. 11). Mangel på litteratur om mange av artene gjorde at faggruppen ikke kunne trekke sikre konklusjoner. For første gang brukte VKM sosiale medier i kommunikasjonen av en risikovurdering. I tillegg fikk vurderingen oppmerksomhet i tradisjonelle medier.

I 2011 vil faggruppen arbeide med en risikovurdering av resirkulerings-systemer i fiskekleskerier og en risikovurdering knyttet til myndighetenes ansvar for å bekjempe dyresykdommer hos landdyr. I tillegg har Mattilsynet bestilt en vurdering av risiko for dårlig dyrevelferd ved merking av villevende dyr.

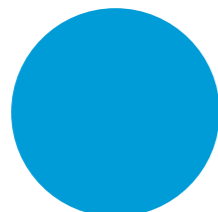
MEDLEMMER I FAGGRUPPEN
MARGARETHA HAUGEN (LEDER)
WENCHE FRØLICH
LIVAR FRØYLAND
RAGNHILD HALVORSEN
PER OLE IVERSEN
INGER THERESE LAUGSAND LILLEGAARD
JAN LUDVIG LYCHE
AZAM MANSOOR
HELLE MARGRETE MELTZER
JUDITH NARVHUS

MEDLEMMER T.O.M. 30.4.2010:
LENE FROST ANDERSEN
JAN ERIK PAULSEN

MEDLEMMER I FAGGRUPPEN
OLAV ØSTERÅS (LEDER)
BJARNE BRAASTAD
KNUT EGIL BØE
ULF ERIKSON
BRIT KRISTINE HJELTNES
KRISTIAN HOEL
STEIN MORTENSEN
ROLF ERIK OLSEN
ESPEN RIMSTAD

MEDLEMMER T.O.M. 30.4.2010:
WENCHE FARSTAD
ARNE FLÅØYEN
TORE HÅSTEIN
RUNE WAAGBØ

LEDER:
LEIF SUNDHEIM

«Hovedutfordringen fremover er et stadig behov for ny kunnskap om biologien til planteskadegjørere under norske forhold, samtidig som forskningsmidlene på området er begrenset.»

Faggruppen for plantehelse

Faggruppen vurderer risiko ved organismer som reduserer avling, kvalitet eller verdi av planter og planteprodukter. Sopp, pseudo-sopp, bakterier og virus fremkaller plantesykdommer. Insekter, midd og nematoder er skadedyr på planter. Ugras konkurrerer med kulturplantene om næring og plass. Faggruppens arbeidsområde omfatter også parasittiske planter og indirekte skadegjørere.

MEDLEMMER I FAGGRUPPEN
LEIF SUNDHEIM (LEDER)
TROND HOFVANG
CHRISTER MAGNUSSON
TROND RAFOSS
ARILD SLETTEN
HALVOR SOLHEIM
ANNE MARTE TRONSMO
BJØRN ØKLAND

MEDLEMMER T.O.M. 30.4.2010:
MAY BENTE BRUBERG

BRITA TOPPE (TIL NOVEMBER 2010)

I 2010 har faggruppen kommet godt i gang med sitt bidrag til risikovurderingen av mykotoksiner (soppgifter) i korn. Faggruppen skal beskrive forekomsten av mykotoksin-produserende sopper i Norge, og hvordan forekomsten påvirkes av ulike forhold under korndyrkingen.

Faggruppen har gjennomført tre risikovurderinger for Mattilsynet: Mørk ringrøte i potet fra Nederland, rød marg i jordbær, og furuvednematode i Norge. I tillegg har faggruppen på eget initiativ risikovurdert tre arter av minérfluer som forårsaker skader på en rekke veksthuskulturer.

Nederlandske myndigheter har bedt Mattilsynet om å revurdere importforbudet mot poteter fra Nederland pga redusert forekomst av mørk ringrøte de siste årene. Mattilsynet ba VKM om en risikovurdering som grunnlag for behandling av saken.

Jordbærearal som er eller er antatt smittet med sykdommen rød marg, er underlagt så strenge restriksjoner at dyrkere ofte får problemer med å opprettholde virksomheten. Mattilsynet ba VKM om en risikovurdering som grunnlag for å vurdere saken.

Mattilsynet har laget et utkast til beredskapsplan dersom furuvednematode blir påvist i Norge. VKM ble bedt om å vurdere planteheliserisikoen med og uten tiltakene i planen (se egen omtale s. 8). Som grunnlag for risikovurderingen utarbeidet Norsk institutt for skog og landskap og Universitetet for miljø- og biovitenskap simuleringsmodeller. Dermed kunne faggruppen gi Mattilsynet svar som tar høyde for at biologiske og fysiske parametere kan variere. Dette er for øvrig første gang faggruppen har hentet inn økonomisk ekspertise til konsekvensvurdering av en skadegjører. Erfaringen fra samarbeidet er svært positiv.

Hovedaktivitetene for faggruppen i 2011 blir å ferdigstille sitt bidrag til risikovurderingen av mykotoksiner i korn, og å starte arbeidet med en risikovurdering av flisimport fra Nord-Amerika og Canada.

Sekretariatet skal bistå komiteen faglig og praktisk, og sørge for en velfungerende vitenskapskomité. Sekretariatet er norsk kontaktpunkt for EUs mattrygghetsorgan EFSA, og skal sørge for at VKM har et godt samarbeid med Mattilsynet, Direktoratet for naturforvaltning, matdepartementene, Miljøverndepartementet og kunnskapsmiljøene.

Rapport fra sekretariatet

Sekretariatet bistår medlemmene i vitenskapskomiteen faglig og praktisk. Sekretariatet skal sørge for effektiv drift og en velfungerende vitenskapskomité.

I 2010 ferdigstilte Vitenskapskomiteen for mattrygghet 39 risikovurderinger (se omtale under temaside og oversikt bakerst). I tillegg pågikk arbeidet med flere store saker. De største var to vurderinger av marine oljer, en nytte- risikovurdering av morsmelk og en risikovurdering av mykotoksiner i korn. Alle disse vurderingene omfatter flere faggrupper og krever store ressurser i form av koordinering og faglig bistand fra sekretariatet.

Kvalitetssikring av arbeidet med risikovurderingene

For å sikre effektiv styring av arbeidet med risikovurderinger og andre prosjekter, utvikles et kvalitetssikringssystem og rutiner for prosjektstyring og -gjennomføring. Arbeidet vil fortsette i 2011.

Ny vitenskapskomité oppnevnt

1. mai 2010 ble VKM oppnevnt av Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) for tredje gang. Sekretariatet hadde i den forbindelse ansvaret for å utlyse, kvalitetssikre søkerens kvalifikasjoner og utarbeide innstilling til sammensetning av ny komité til HOD.

I juni arrangerte sekretariatet et oppstartseminar for alle medlemmene. Målet med seminaret var å sikre at medlemmene har god forståelse av hvilken rolle de har som medlemmer av VKM. Oppgaven er å gjøre en vurdering av risiko basert på tilgjengelig kunnskap fra forskning og overvåking, slik at Matilsynet har et vitenskapelig basert beslutningsgrunnlag når de skal endre regelverk, gi råd til befolkningen eller gi innspill til et departementene.

VKM er blitt egen etat

VKM ble fra 1. januar 2010 egen etat. Frem til da hadde VKM vært administrativt tilknyttet Nasjonalt folkehelseinstitutt. Løsrivelsen innebar at en rekke nye avtaler måtte inngås og nye administrative systemer måtte etableres. Blant annet bistår Senter for statlig økonomistyring i økonomi-, lønns- og personalarbeidet fra 2011. Tilretteleggelse av overgangen til å bli egen etat har krevd mye ressurser i 2010. For at VKM også etter overgangen skal kunne drives effektivt, er det opprettet en ny stiling som administrasjonskonsulent i sekretariatet.

Midlertidig stans i oppdrag for Direktoratet for naturforvaltning

Miljøverndepartementet (MD) besluttet i juni 2010 å stille VKMs oppdrag med å gjøre miljørisikovurderinger av genmodifiserte organismer for Direktoratet for naturforvaltning (DN)

i bero. Oppfølging av denne saken har krevd mye ressurser i VKM i siste halvdel av 2010. Utkast til evalueringsrapport fra DN ble kommentert av VKM i oktober. Hovedkomiteen avgav 20. desember en uttalelse til DN's endelige evalueringsrapport.

Kommunikasjon

Sekretariatet har som oppgave å sørge for åpenhet om arbeidsprosessen, lett tilgjengelighet til risikovurderingene og klar kommunikasjon av resultatene. Hovedkomiteen vedtok i mars 2010 VKMs kommunikasjonsstrategi for 2010–2013 inkludert en forløpig strategi for sosiale medier. Kommunikasjonsstrategien bygger på den statlige informasjonspolitikken. Et av de viktigste tiltakene i kommunikasjonsstrategien er å gjøre kommunikasjon til en integrert del av risikovurderingsarbeidet. Dette har blant annet ført til at VKM har fått økt oppmerksomhet i alle typer medier. Nye rutiner for håndtering av media er etablert.

I tillegg til å kommunisere resultater av risikovurderingene, har medlemmer og ansatte i sekretariatet informert journalister om arbeidet i VKM og EFSA. VKM opplever at media har et stort behov for kilder som kan veilede dem på matområdet. I saker som angår forbrukere er det en utfordring å ikke bidra til en «alt-er-farlig-holdning». VKM vil ha spesielt fokus på denne problemstillingen i kommunikasjonsarbeidet fremover.

Modernisering av websiden

En rekke større og mindre endringer er i 2010 blitt gjennomført på nettsidene for å gjøre det enda enklere å finne frem til risikovurderingene. Innholdet på nettsidene er nå mulig å dele med andre via sosiale medier. Egne GMO-nettsider var nærmest ferdige ved årsskiftet, og engelske nettsider ble lansert rett før jul. Egne sider for EFSAs kontaktpunkt er utviklet.

Ekstranett

I 2010 inngikk VKM avtale om en ekstranettløsning for komiteen. Flere av faggruppene har begynt å bruke ekstranettet. De resterende vil starte i 2011.

Økonomi

VKM hadde i 2010 et budsjett på 18.521.000 kroner. Frem til og med 2010 har regnskapet til VKM inngått som en del av regnskapet til Nasjonalt folkehelseinstitutt. Fra og med 2011 fører VKM sitt eget regnskap. VKM vil rapportere fra regnskapet i årsmeldingen for 2011.

Om sekretariatet

VKM's sekretariat har 15 ansatte og holder til på Lindern i Oslo. Faggruppene og hovedkomiteen har egne fagkoordinatorer i sekretariatet. Koordinatorene organiserer arbeidet sammen med lederne av hovedkomiteen og faggruppene. Koordinatorene bistår i arbeidet med risikovurderingene ved f.eks å utføre literatursøk, redigere innspill fra ekspertene eller å skrive utkast til risikovurderingene.

Direktør Kirstin Færden har ansvaret for den daglige driften av sekretariatet. Administrasjonssjefen og en administrasjonskonsulent ivaretar de administrative oppgavene. VKM's kommunikasjonsrådgiver har ansvar for VKM's nettsider og skal bidra til åpen og tilgjengelig informasjon om VKM's arbeid.

Kirstin Færden
Direktør
Tlf. 21 62 28 03 / 95 99 41 57
kirstin.færden@vkm.no

Marie Louise Wiborg
Assisterende direktør og
koordinator for hovedkomiteen
Tlf. 21 62 28 13
marielouise.wiborg@vkm.no

Lise Engerud
Administrasjonssjef
Tlf. 21 62 28 04
lise.engerud@vkm.no

Kitty Myhre
Administrasjonskonsulent
Tlf. 21 62 28 08
kitty.myhre@vkm.no

Astrid Bjerkås
Kommunikasjonsrådgiver
Tlf. 21 62 28 09 / 94 24 60 55
astrid.bjerkas@vkm.no

Danica Grahek-Ogden
Koordinator for faggruppen for hygiene
og smittestoffer
Tlf. 21 62 28 12
danica.grahek-ogden@vkm.no

Terje Haraldsen
Koordinator for faggruppen for
plantevernmidler
Tlf. 21 62 28 17
terje.haraldsen@vkm.no

Arne Mikalsen
Koordinator for faggruppen for
genmodifiserte organismer (helse)
Tlf. 21 62 28 14
arne.mikalsen@vkm.no

Merethe Aasmo Finne
Koordinator for faggruppen for
genmodifiserte organismer (miljø)
Tlf. 21 62 28 16
merethe.aasmo.finne@vkm.no

Tor Øystein Fotland
Koordinator for faggruppen for tilsetnings-
stoffer, aroma, matemballasje og kosmetikk
Tlf. 21 62 28 06
tor.oystein.fotland@vkm.no

Edel Holene
Koordinator for faggruppen for forurennsn-
ger, naturlige toksiner og medisinerester
Tlf. 21 62 28 05
edel.holene@vkm.no

Tron Øystein Gifstad
Koordinator for faggruppen for før-
til terresteriske og akvatisk dyr
Tlf. 21 62 28 15
tron.gifstad@vkm.no

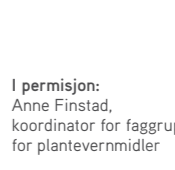
Bente Mangschou
Koordinator for faggruppen for ernæring,
dietetiske produkter, ny mat og allergi
Tlf. 21 62 28 07
bente.mangschou@vkm.no

Ingrid Slaatto Næss
Koordinator for faggruppen for
dyrehelse og dyrevelferd
Tlf. 21 62 28 10
ingrid.slaatto.naess@vkm.no

Elin Thingnæs Lid
Koordinator for faggruppen for
plantehelse
Tlf. 21 62 28 11
elin.thingnaes@vkm.no

I permisjon:
Anne Finstad,
koordinator for faggruppen
for plantevernmidler

Vikar:
Åshild Ergon vikarierte for
Elin Thingnæs Lid fra mars

Norsk mattrygghet krever internasjonalt arbeid

Risiko knyttet til trygg mat, fôr og kosmetikk, dyrehelse, dyrevelferd og plantehelse er sjelden begrenset til ett land. Internasjonalt samarbeid er viktig for å være oppdatert, og kunne utnytte faglige ressurser og kunnskap best mulig.

EUs mattrygghetsorgan EFSA er den viktigste internasjonale samarbeidspartneren for Vitenskapskomiteen for mattrygghet. EFSA gjør uavhengige, vitenskapelige risikovurderinger og gir EU-kommisjonen, EU-parlamentet og medlemslandene råd om forhold knyttet til trygg mat, EFSA samarbeider tett med EØS-landene. Samarbeidet skal hindre dobbeltarbeid, og bidra til å spre ekspertise og kunnskap på tvers av landegrensene.

Fra 1. mai 2010 er EUs matlov implementert i EØS-avtalen. Det innebærer at Norges forhold til EFSA er blitt formalisert. VKM har i 2010 avklart konsekvensene av den endrede tilknytningen til EFSA og tilrettelagt for følgende:

- Bestilling av risikovurderinger fra EFSA.
- Opprettelse et offisielt kontaktpunkt (Focal Point) for EFSA i Norge.
- Oppføring av norske miljøer på en liste over institusjoner kan søke om midler når EFSA lyser ut såkalte artikkel 36-opdrag.

Norges offisielle representant i EFSA

Direktøren i VKM er Norges offisielle representant til EFSA. Hun møter i EFSA Advisory Forum, som er den formelle møteplassen for lederne for de organene som gjør risikovurderinger på mattrygghetsområdet i EØS-landene. Fra og med 1. mai 2010 gikk Norge over fra å være observatør til å ha status som medlem i Advisory Forum.

Møtene i Advisory Forum holdes fire ganger i året. Deltagelsen er viktig for at Norge skal kunne være med å diskutere strategiske planer og prioriteringer og være orientert om hva som skjer i EFSA og EU-landene. Møtene er dessuten en arena for å kunne informere om hva som skjer i Norge,

for å kunne ta opp forespørsler til EFSA og til nøkkelpersoner i EU-landene. Kommunikasjonsrådgiveren i VKM deltar fast i Advisory Forums arbeidsgruppe for kommunikasjon, hvor det var fire møter i 2010.

Offisielt norsk kontaktpunkt for EFSA

For å ivareta det økende arbeidet som følger av samarbeidet mellom EFSA og landene, har EFSA opprettet et kontaktpunkt (EFSA Focal Points) i hvert medlemsland. Kontaktpunktene fungerer som kontaktflate mellom EFSA og medlemslandene. Til nå har VKM fungert som et uoffisielt kontaktpunkt for EFSA, men etter at EUs matlov ble implementert i EØS-avtalen fikk også Norge et offisielt kontaktpunkt. og avtale for 2010 ble signert av VKMs direktør i september. Kontaktpunktet er lagt til VKMs sekretariat. En viktig oppgave for kontaktpunktet er å bidra til flyt av informasjon og data til og fra EFSA. I 2010 har VKM derfor opprettet egen kontaktpunkt-nettside (www.vkm.no/efsas-kontaktpunkt). Her presenteres blant annet informasjon om aktuelle risikovurderinger fra EFSA og oversikt over oppdrag som EFSA ønsker utført. Videre har VKM videreutviklet kontaktpunkt-nettverket i Norge. Fra sekretariatet deltar en ansatt fast på EFSAs møter for kontaktpunktene tre ganger i året.

VKM vil i 2011 få 25 000 Euro for å drifte EFSAs kontaktpunkt i Norge.

Oppdrag for EFSA

Artikkel 36 i EUs matlov omhandler visse typer utredningsoppdrag som EFSA ønsker utført mot betaling. Bare institusjoner som står på EFSAs artikkel 36-liste har mulighet til å delta i disse oppdragene. Dette er ulike typer utredningsoppdrag som ikke er risikovurderinger.

Etter at EUs matlov ble implementert i EØS-avtalen kunne norske institusjoner for første gang søke om å få stå på listen. VKM administrerte høsten 2010 søknadsarbeidet i Norge, slik at listen over norske kandidater ble oversendt EFSA fra den norske delegasjonen i Brussel innen fristen 30. november. Elleve norske institusjoner ønsket å stå på artikkel 36-listen. Hvem som blir tatt opp avgjøres i 2011.

Bestillinger av risikovurderinger fra Norge

Implementeringen av EUs matlov i EØS-avtalen betyr at Norge kan bestille risikovurderinger fra EFSA via EU-kommisjonen. Normalt vil det være Mattilsynet som bestiller slike vurderinger. Det er imidlertid viktig at VKM som EFSAs offisielle kontaktpunkt i Norge varsles, informeres og høres i forhold til eventuelle bestillinger. VKM og Mattilsynet har i 2010 utarbeidet første utkast til samarbeidsrutiner for bestillinger og annen kontakt med EFSA.

Norsk deltagelse i samarbeidsprosjekter og nettverk

EFSA har opprettet en rekke samarbeidsprosjekter og formelle nettverk med medlemslandene for å harmonisere utviklingen av risikovurderingsmetodikker, verktøy og datainnsamling.

Tabellen under viser oversikt over EFSAs nettverk og hvilke norske personer som er oppnevnt i nettverkene.

Oversikt over EFSAs nettverk og hvilke norske personer som er oppnevnt i nettverkene.

EFSA-enhet	Navn	Norsk representant	Arbeidssted
AHAW	Scientific Network for Risk Assessment in Animal Health and Welfare	Ingfrid Slaatto Næss	VKM
BIOHAZ	Scientific Network for Microbiological Risk Assessment (MRA)	Danica Grahek-Ogden	VKM
BIOHAZ	Scientific Network on BSE/TSE	Bjørn Næss	Veterinærinstituttet
DATEX	Expert Group on Chemical Occurrence	Inger Halle	Mattilsynet
DATEX	Expert Group on Food Consumption	Lars Johansson	Helsedirektoratet
EMRISKS	Network on Emerging Risks	Åse Fulke	Mattilsynet
GMO	Scientific Network for Risk Assessment of GMOs (Environmental Risk Assessment)	Merethe Aasmo Finne	VKM
GMO	Scientific Network for Risk Assessment of GMOs (Food and Feed)	Arne Mikalsen	VKM
PLH	Scientific Network for Risk Assessment in Plant Health	Elin Thingnæs Lid	VKM
PRAPeR	Networking Group on Pesticide Monitoring	Birgitte Lyråen	Mattilsynet
PRAPeR	Pesticide Steering Committee	Erlend Spikkerud	Mattilsynet
SCAF	Scientific Network for Risk Assessment of Nanotechnologies in Food and Feed	Ragna Bogen Hetland	Nasjonalt folkehelseinstitutt
ZOONOSES	Zoonoses Task Force	Merete Hofshagen	Veterinærinstituttet

Koordinator for VKMs faggruppe for tilsetningsstoffer, aroma, matemballasje og kosmetikk deltar i en nyopprettet arbeidsgruppe (ESCO WG on non-plastic food contact materials) som skal samle inn og sammenstille tilgjengelig informasjon om sikkerheten av stoffer som benyttes i matkontaktmaterialer som ikke er av plast. Slike materialer kan f.eks være papp og papir, trykkfarger, lim, gummi og keramikk. Arbeidsgruppen har hatt fire møter i 2010. På det første møtet ble VKMs uttalelse «Evaluation of the EU

exposure modell for migration from food contact materials (FCM)» presentert for de andre møtedeltagerne. En rapport fra arbeidsgruppen forventes å foreligge i 2011.

En norsk ekspert og koordinatoren fra VKMs faggruppe for tilsetningsstoffer, aroma, matemballasje og kosmetikk har deltatt i EFSA National Experts Meeting on Aspartame som startet opp i 2009. Avsluttende møte ble avholdt i januar 2010.

Risikovurderinger

Oversikt over publiserte risikovurderinger og andre uttalelser i 2010

Alternativ metode for prosessering av kategori 2 og 3 materiale fra fisk
Foreløpig helse- og miljørisikovurdering av genmodifisert mais GA21 (EFSA/GMO/UK/2008/60)
Foreløpig helse- og miljørisikovurdering av genmodifisert maislinje MON 87460 (EFSA/GMO/NL/2009/70)
Foreløpig helse- og miljørisikovurdering av genmodifisert soyahybrid MON 87701 x MON 89788 (EFSA/GMO/NL/2009/73)
Foreløpig helse- og miljørisikovurdering av genmodifisert PL73 E. coli (LYS), tørket, drept bakteriebiomasse (EFSA/GMO/FR/2007/40)
Foreløpig helse- og miljørisikovurdering av genmodifisert PL73 E. coli (THR) tørket, drept bakteriebiomasse (EFSA/GMO/FR/2007/44)
Foreløpig helse- og miljørisikovurdering av genmodifisert PT73 E. coli (LM), tørket, drept bakteriebiomasse (EFSA/GMO/FR/2008/61)
Foreløpig helse- og miljørisikovurdering av genmodifisert PT73 E. coli (TM), tørket, drept bakteriebiomasse (EFSA/GMO/FR/2008/59)
Foreløpig helse- og miljørisikovurdering av genmodifisert soya MON 87701 (EFSA/GMO/BE/2009/79)
Foreløpig helse- og miljørisikovurdering av genmodifisert åkermais LY038 x MON 810 (EFSA/GMO/NL/2006/32)
Foreløpig helse- og miljørisikovurdering av genmodifisert åkermais LY038, (EFSA/GMO/NL/2006/31)
Foreløpig miljørisikovurdering av genmodifisert mais MON 89034 x MON 88017 (EFSA/GMO/BE/2009/71)
Foreløpig miljørisikovurdering av genmodifisert mais MON 89034 x NK603 (EFSA/GMO/NL/2009/72)
Foreløpig miljørisikovurdering av genmodifisert maislinje MON 88017 (EFSA/GMO/CZ/2008/54)
Helse- og miljørisikovurdering av plantevernmidlet Coragen 20 SC
Helse- og miljørisikovurdering av plantevernmidlet Axial 50 EC
Helse- og miljørisikovurdering av plantevernmidlet Simplex
Høringssvar fra VKM til utkast til kostråd
Miljørisikovurdering av plantevernmidlet Steward 30 WG
Miljørisikovurdering av plantevernmidlet Axial 50 EC
Miljørisikovurdering av plantevernmidlet Simplex
Nytte- risikovurdering av probiotika i barnegrøt med fokus på bakterien Bifidobacterium lactis Bb12
Revurdering av statistiske re-analyser utført av de Vendômois og medarbeidere
Risikovurdering av bruk av akupunktur på dyr
Risikovurdering av bruk av gass, slag mot hodet og strøm til bedøvelse av fisk
Risikovurdering av Catch and Release
Risikovurdering av dekontaminering av pattedyrslakt ved bruk av damp eller varmt vann
Risikovurdering av furuvednemotode (Bursaphelenchus xylophilus) i Norge – Del 2
Risikovurdering av inntaket av kumarin i den norske befolkningen
Risikovurdering av klorheksidin i kosmetiske produkter
Risikovurdering av Phytophthora fragariae – rød marg i jordbær
Risikovurdering av Ralstonia solanacearum – mørk ringrøte på potet fra Nederland
Risikovurderinger av minérflyer (Liriomyza)
Scenariofremstilling av inntak av dioksiner og PCB fra krabbe
Uttalelse fra Hovedkomiteen om evaluering fra Direktoratet for naturforvaltning
Vurdering av D-tagatose
Vurdering av kreatin i sportsprodukter
Vurdering av mankozebs effekter på utviklingen av nervesystemet
Vurdering av oppdatert søknad om bruk av Fullerene C60 som tilsetningsstoff til mat
Vurdering av sannsynlighet for og risiko ved vertikal overføring av smitte hos oppdrettsfisk

Oversikt over publiserte risikovurderinger og andre uttalelser per 30. mars 2011

Helse- og miljørisikovurdering av plantevernmidlet Envidor
Risikovurdering av den genmodifiserte potetlinjen EH-92-527-1 «Amflora» (C/SE/96/3501, EFSA/GMO/UK/200514) – slutføring
Risikovurdering av krav til hygienisering av organisk gjødsel
Uttalelse om bruk av slam fra klekkerier, settefiskanlegg og oppdrettsanlegg som gjødsel og jordforbedringsmiddel
Vurdering av risiko for dårlig dyrevelferd ved hold av visse arter reptiler og amfibier
Vurdering av risiko for svulstdannelse ved bruk av plantevernmidlet Frupica

Oversikt over vurderinger under arbeid

Foreløpig helse- og miljørisikovurdering av genmodifisert mais MIR162 (EFSA/GMO/DE/2010/82)
Foreløpig helse- og miljørisikovurdering av genmodifisert mais NK603 x T25 (EFSA/GMO/NL/2010/80)
Foreløpig helse- og miljørisikovurdering av genmodifisert soya MON 87705 (EFSA/GMO/NL/2010/78)
Foreløpig helse- og miljørisikovurdering av genmodifisert soya MON 87769 (EFSA/GMO/UK/2009/76)
Marine oljer del 1: Risikovurdering av nedbrytningsstoffer og oksidasjonsprodukter i fiskeoljer
Marine oljer del 2: Risiko- og nyttevurdering av n-3 fettsyrer
Nytte- risikovurdering av morsmelk
Nytte- risikovurdering av probiotika i barnemat
Risikovurdering av humanpatogener hos sjøpattedyr
Risikovurdering av inntak av furan i den norske befolkningen
Risikovurdering av inntak av kadmium i den norske befolkningen
Risikovurdering av inntak av uorganisk arsen hos den norske befolkningen
Risikovurdering av mykotoksiner i korn
Risikovurdering av oppdrettsfisk som får til annen oppdrettsfisk
Risikovurdering av systemer for resirkulering av vann i klekkerier
Risikovurdering av vitamin A i kosmetiske produkter
Risikovurdering knyttet til myndighetenes ansvar for bekjempelse av dyresykdommer hos landdyr
Vurdering av risiko for dårlig dyrevelferd ved merking av villlevende dyr

UTGITT AV VITENSKAPSKOMITEEN FOR MATTRYGGHET | Postboks 4404 Nydalen, 0403 Oslo | www.vkm.no
Besøksadresse Lovisenberggt. 8 | 0456 Oslo

ANSVARLIG REDAKTØR: Kirstin Færden | Redaksjon: Astrid Bjerkås (leder), Tron Øystein Gifstad, Kitty Myhre og Ingfrid Slaatto Næss
DESIGN/REDAKSJONELL RÅDGIVNING: Fete Typer og Styrkr | TRYKK: Kursiv Media AS | FOTO: Forside: Samfoto/Kerstin Mertens,
side 2–3: Johnér/Ulf Huett Nilsson, side 7: Johnér/Imageshop, side 8–13: iStockphoto, side 13: (øverst til høyre) Johnér/Etsa/Kari
Kohvakka, side 17: Johner/HeltEnkelt/Fredrik Nyman, side 29: Johnér/Etsa/Ewa Ahlin, side 19–31: Morten Brun (side 21: privat)
Produsert på 150 g silk

ISBN 978-82-8259-021-1 trykket utgave
ISBN 978-82-8259-022-8 elektronisk utgave

Rapporten kan bestilles fra Vitenskapskomiteen for mattrygghet | E-post: vkm@vkm.no | Telefon: 21 62 28 00 | Telefaks: 21 62 28 01
Kommentarer og spørsmål kan sendes til vkm@vkm.no